

N:o 2.

Ank. till Riksd. Kansli den 10 Febr. 1885, kl. 2 e. m.

Utlåtande, angående Riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit sedan början af 1884 års riksdag.

(R. A.)

Sedan Stats-Utskottet tagit kännedom om den af Riksdagens år 1884 församlade revisorer afgifna berättelse om granskningen af Riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning, hvilken berättelse till Utskottet remitterats och bland Kamrarnes ledamöter i tryck utdelats, samt genomläst de protokoll, hvilka blifvit hos Fullmäktige i Riksgäldskontoret förda efter den 14 Augusti 1884, med hvilken dag Revisorernes protokollsgranskning slutade, till och med den 22 Januari 1885, å hvilken dag Fullmäktiges berättelse till innevarande Riksdag blifvit afgifven, får Utskottet nu meddela yttrande öfver hvad Revisorerne i sin berättelse i ett eller annat hänseende anført samt hvad i öfrigt vid berörda, af Utskottet verkställda granskning förekommit.

1:o.

Angående skilnaden mellan statens utgifter för jernvägslån och statens inkomster dels af behållna trafikmedel, dels af enskilda jernvägsaktiebolags annuitetslikvider.

Sistlidne års Riksdags Stats-Utskott lemnade i sitt utlåtande N:o 3 uppgifter i ofvan angifna afseende för år 1883. Till fullföljande häraf för
Bih. till Riksd. Prot. 1885. 4 Saml. 1 Afd. 2 Häft.

det senast tilländagångna året 1884 får Utskottet nu meddela följande siffror:

af Riksgäldskontoret utbetald ränta å de fonderade statslånen (i hvilken post ej inbegripits ränta å de för jernvägshypoteksfondens räkning använda obligationer af 1875 och 1878 års lån, hvilken af nämnda fond Riksgäldskontoret godtgöres)	kronor 9,452,757: 84,
till Statskontoret levererad behållning af trafik-	
inkomsten å statens jernvägar kronor 7,000,000: —	
å lånen till enskilda jern-	
vägar till Riksgäldskontoret in-	
betald ränta	» 1,645,598: 74. » 8,645,598: 74.
<hr/>	
ränteskilnad, som måst af andra statsmedel gäldas kronor	807,159: 10.
<hr/>	
kapitalafbetalning å de fonderade statslånen ..	kronor 2,058,181: 20,
kapitalinbetalning å lånen till enskilda jernvägar »	685,012: 67.
<hr/>	
Skilnad, som af andra statsmedel guldits	kronor 1,373,168: 53.

Härvid är dock, beträffande ofvanberörda ränteskilnad, att märka, att å vissa lån till enskilda jernvägsanläggningar för år 1884 upplupit ränta, med hvars erläggande anstånd af Riksdagen medgifvits, men hvilken räntefordran i verkligheten utgör ett Riksgäldskontorets under året uppkomna tillgodohafvande hos enskilda jernvägar. Detta räntebelopp uppgår till 118,812 kronor 50 öre.

I fråga åter om jemförelsen mellan de två kapitalbeloppen torde här böra erinras, att skilnaden mellan dem, 1,373,168 kronor 53 öre, utgör en verklig kapitalbildning, hvilken rätteligen bör ytterligare ökas med den under året verkställda kapitalisering af trafikmedel. I sådant hänseende inhemtas af den nyligen utgifna summariska redovisningen för statens jernvägstrafiks inkomster, utgifter och kapitalisering under år 1884, att materialförlaget ökats med 134,575 kronor 96 öre och kassaförlaget med 392,974 kronor 74 öre.

2:o.

Angående jernvägshypoteksfonden.

I sammanhang med en redogörelse angående jernvägshypoteksfonden hafva Revisorerna å sid. 41—43 af sin berättelse omförmålt, att Fullmäktige den 14 sistlidne Augusti, för tiden från och med den 1 September 1884 och

tills vidare, nedsatt räntan å de från jernvägshypoteksfonden utlemnade lån till 4¹/₂ procent; och hafva Revisorerna i fråga härom anført, hurusom de ingalunda ansåge omöjligt, att hela denna låneaffär jemförelsevis hastigt skulle hafva afvecklats, derest räntan bibehållits vid sitt ursprungliga belopp samt att de i en sådan påskyndad uppgörelse funne ingenting olämpligt. Tvärtom ville det synas Revisorerna som skulle, om fonden numera kunde undvaras, medlen böra ju förr desto hellre få komma till den vidare användning, 1879 års Riksdag för dem utstakade, nemligen till stambanebyggnader eller amortering af statsskuld. Vid sådant förhållande och då Revisorerna icke för sin del kunnat finna, att föreskriften derom att lånevillkoren skulle så bestämmas, att staten tryggades mot förlust, jemväl innebure, att någon vinst för staten genom ifrågavarande upplåning icke finge uppkomma, hafva Revisorerna uttalat tvekan om lämpligheten af omförmälda räntenedsättning.

Skälen till Fullmäktiges ifrågavarande beslut finnas, efter Fullmäktiges protokoll, i revisionsberättelsen antecknade; och hafva Fullmäktige i sitt öfver denna berättelse afgifna utlåtande, (sid. 211), med hänvisning till desamma, ytterligare meddelat att, enligt en upprättad förslagsberäkning öfver fondens inkomster och utgifter år 1885, behållningen å fondens lånerörelse för samma år, med iakttagande af den ifrågavarande räntenedsättningen, antagligen komme att utgöra omkring 4,000 kronor. Det vore möjligt, att, såsom Revisorerna antydt, fondens rörelse hastigare skulle hafva afvecklats, om räntan bibehållits vid ett högre belopp. Fullmäktige hade emellertid endast haft att tillämpa Riksdagens beslut. Det hade, såsom lätt insåges, ej tillkommit dem att genom några sina viktiga eller underlåtna åtgärder förkorta den tid, som af Riksdagen blifvit för fondens tillvaro medgifven, och de hade vid fondens förvaltning ej att taga hänsyn till annat än statens tryggande mot förlust. I detta afseende saknades allt skäl till farhåga, och det syntes Fullmäktige för Riksgäldskontoret fördelaktigare, att fonden genom fortgående afbetalningar minskades och upphörde, än om densamma skulle till hela sitt belopp på kort tid indragas genom bibehållande af en räntefot, som, jemte det den vore högre än omsorgen om statens tryggande mot förlust kräfde, tillika för låntagarne försvårade fondens fortsatta begagnande under hela den af Riksdagen afsedda tid.

Utskottet har inhemtat, att, sedan Fullmäktige den 14 Augusti 1884 fattade sitt ifrågavarande beslut om nedsättning af räntan å de från jernvägshypoteksfonden utlemnade lån, dessa lån ytterligare minskats med ett återbetaldt belopp af 726,446 kr. 16 öre och för närvarande utgöra 4,355,015 kr. 35 öre; att derutöfver efter samma dag till återbetalning uppsagts tillhoppa 260,000 kr., som ännu ej till betalning förfallit; samt att fondens intjenade,

till Riksgäldskontorets disposition stående behållning, som vid 1883 års slut utgjorde 102,070 kr. 99 öre, vid 1884 års utgång stigit till 109,721 kr. 79 öre.

Då, på sätt Revisorerna i sin berättelse meddelat, Fullmäktige redan till förene, utan att anmärkning deremot framstälts, tvenne gånger nedsatt räkntan å ifrågavarande försträckningar, nemligen i Juli 1880 från $5\frac{1}{4}$ procent till 5 procent och i April 1881 från 5 procent till $4\frac{3}{4}$ procent, och då den nu skedda ytterligare nedsättningen till $4\frac{1}{2}$ procent legat inom Fullmäktiges befogenhet samt ej kan leda till någon förlust för staten, har Utskottet funnit Revisorernas förevarande framställning och hvad i öfrigt i detta ärende förekommit endast böra här

omförmälas.

3:o.

Angående Dalshands kanal-aktiebolag.

Då Revisorernas berättelse afgafs, återstodo, såsom å sid. 73 omförmäles, å det nämnda bolag beviljade lån för segelleds öppnande från Hattfura vid Venern till sjön Stora Lee oguldna dels 34,006 kronor 5 öre af annuiteten för år 1881 och dels annuiteterna å 40,000 kronor vardera för åren 1882 och 1883, eller tillhopa 114,006 kronor 5 öre.

Häraf hafva den 17 nästlidne Januari inbetalts 24,919 kronor 30 öre i ytterligare afräkning å 1881 års annuitet, men som härjemte 1884 års annuitet å 40,000 kronor till betalning förfallit, utgöra de oguldna, förfallna beloppen för det närvarande 9,086 kronor 75 öre af 1881 års annuitet samt annuiteterna å 40,000 kronor hvar för åren 1882, 1883 och 1884, således tillsammans 129,086 kronor 75 öre.

4:o.

Angående Kinds kanals aktiebolag.

Sedan Revisorerna afgåfvo sin berättelse, har ofvannämnda bolag (berättelsen sid. 72—76) den 29 December 1884 erlagt återstoden 21,170 kronor 60 öre af 1881 års annuitet samt 1,056 kronor 60 öre i afräkning å 1882 års annuitet; hvarefter af 1882, 1883 och 1884 års annuiteter å 21,875 kronor hvar nu återstå oliqviderade 64,568 kronor 40 öre.

5:o.

Angående Uddevalla—Venersborg—Herrljunga jernvägs-aktiebolag.

Revisorerna anmäla å sid. 124 af sin berättelse, att af 1883 års annuitet å detta bolags lån endast öfverränta återstode att gälda.

Härefter har bolaget erlagt denna öfverränta, 2,228 kronor 67 öre, samt 62,000 kronor i afräkning å 1884 års annuitet, af hvilken derefter återstår oguldet ett belopp af 100,000 kronor.

6:o.

Angående Bergslagernas jernvägs-aktiebolag.

Nämnda bolag, som behörigen guldit såväl ränta som kapitalafbetalning å sitt från Riksgäldskontoret erhållna statslån, ursprungligen utgörande 5,000,000 kronor, hvaraf 4,866,149 kronor 99 öre nu återstå, har jemväl å förfallotiderna infriat de utlottade obligationer, som af bolaget utfärdats. Af de utaf bolaget utgifna obligationer inköpte Riksgäldskontoret, enligt 1878 års Riksdags beslut och efter en kurs af nittio procent, ett nominelt belopp af 6,753,600 kronor, hvaraf nu, efter senast den 15 nästlidne Januari med 50,400 kronor verkställd amortering, återstå 6,399,000 kronor.

Deremot häftar bolaget fortfarande i skuld för ränta å sina obligationer för tiden från den 15 Januari 1882; och utgjorde den upplupna räntan å de Riksgäldskontoret tillhöriga ifrågavarande obligationer vid 1884 års slut 969,588 kronor 73 öre, hvaraf 821,789 kronor 98 öre voro till betalning förfallna, men ogulda.

Revisorerna hafva å sid. 140—142 af sin berättelse i berörda hänseende gjort en framställning, i hvilken de, efter en redogörelse för bolagets ställning, uttalat den åsigt, att bolaget borde tillhållas att i mån af tillgång betala sina förfallna räntekuponger och först då jemnvigt i räntebetalningarne inträdt inlösa obligationer i den ordning de hädanefter utlottas.

Häröfver har bolagets styrelse (sid. 219—221) afgifvit förklaring; hvarjemte Fullmäktige i Riksgäldskontoret (sid. 212 och 213) i sitt utlåtande öfver revisionsberättelsen yttrat sig i ämnet. I detta utlåtande meddela Fullmäktige, att de, för att utröna, huruvida det skulle varit för Riksgäldskontoret fördelaktigare, om bolaget följt det af Revisorerna angifna förfaringsätt än om bolaget, såsom hittills, infriat utlottade obligationer å deras förfallotider och guldit ränta i mån af tillgång, beträffande den af Riksgäldskontoret enligt Riksdagens beslut inköpta obligationspost, låtit verkställa en uträkning i sådant afseende för tiden till den 15 Januari år 1884, å hvilken

dag af bolaget utfärdade obligationer vid utlåandets afgifvande senast till inlösen förfallit. Denna uträkning visade, att genom det af bolaget iakttagna sätt för användande, i och för liqvider å obligationsskulden, af dertill disponibla tillgångar en vinst för Riksgäldskontoret uppkommit af 11,160 kronor, motsvarande skillnaden mellan Riksgäldskontorets kapitalvinst, 10 procent, å utlottade obligationer kronor 30,420: — och icke behörigen gulden ränta å dessa obligationer » 19,260: —

Kronor 11,160: —

Sådant hade förhållandet varit den 15 Januari 1884, men det hade ej undgått Fullmäktiges uppmärksamhet, att i den mån den upplupna och förfallna, men oguldna ränteskulden växte, förhållandet måste försämrans samt att det ytterst berott och berodde på utfallet af obligationsutlottningarne, huruvida och till hvilken grad en erhållen kapitalvinst å obligationerna kunde betäcka förlusten genom uppskjuten ränteliqvid.

För sitt förfarande hade Bergslagens jernvägs-aktiebolags styrelse emellertid i sin öfver Revisorernes framställning afgifna förklaring anført skäl, som syntes Fullmäktige beaktansvärda; och då Fullmäktige funnit styrelsen hafva sökt att efter bästa förmåga fullgöra bolagets skyldigheter på det sätt, som, åtminstone hitintills, varit med obligationsinnehafvarnes fördel mest öfverensstämmande, hafva Fullmäktige ej ansett sig ega anledning att framställa anmärkning mot det använda liqvidationssättet, för hvars medgifvande något hinder ej finnes i det af Revisorerne åberopade lagrum eller eljest i gällande lag.

Utskottet har vid ärendets pröfning visserligen funnit Revisorerne hafva egt fullt giltigt skäl att på det anmärkta förhållandet fästa Riksdagens uppmärksamhet; men då åtminstone för den tid, revisionsberättelsen afser, någon verklig förlust ej genom bolagets berörda förfarande staten tillskyndats och då öfrige innehafvare af bolagets obligationer låtit vid samma förfarande bero, har Utskottet ansett skäl för det närvarande ej förefinnas att tillstyrka Riksdagen att i förhållandet ingripa, utan hemställer Utskottet,

att Revisorernes förevarande framställning ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

7:o.

Angående Vislanda—Bolmens jernvägs-aktiebolag.

Vid läsningen af Fullmäktiges protokoll har Utskottet inhemtat, att nämnda bolags styrelse i skrifvelse den 30 December 1884 anmält det icke

vara för bolaget möjligt att gälda den annuitet, 43,175 kronor, som det åläge bolaget att vid 1884 års slut erlägga å erhållet statslån, men att, så snart bokslutet för året hunne uppgöras, det disponibla beloppet af bolagets behållna inkomst för år 1884 genast skulle inbetalas.

Sedan emellertid Fullmäktige låtit uppmana styrelsen att skyndsamt göra den afbetalning å ifrågavarande annuitet, som bolagets kassatillgång medgäfvit, har bolaget den 30 Januari i afräkning erlagt 10,000 kronor. I öfrigt får Utskottet beträffande samma bolag hänvisa till punkten 9:o här nedan.

8:o.

Angående Varberg—Borås jernvägs-aktiebolag.

Å sid. 154 af sin berättelse hafva Revisorerna i fråga om detta bolag anmärkt, *dels* att sådan upplupen ränta å bolagets statslån, med hvars erläggande anstånd enligt Riksdagens beslut medgifvits, icke i bolagets räkenskaper upptagits och *dels* att bland bolagets utgifter under år 1883 förekomme räntor till belopp af 48,726 kronor 68 öre, men att, då enligt Riksgäldskontorets räkenskaper någon ränta å statslånet under ifrågavarande år icke blifvit erlagd och sammanlagda beloppet af bolagets skulder, om derifrån afräknades statslånet och aktieegarnes fordran, vid årets ingång utgjorde 57,241 kronor 28 öre, en förklaring öfver berörda ränteafgift syntes behöflig.

Bolagets styrelse, som ej inom utsatt tid inkommit med yttrande öfver Revisorernas ifrågavarande framställning, har deremot, såsom Utskottet af Fullmäktiges protokoll inhentat, efter förnyad anmodan af Fullmäktige, i den 21 nästlidne Januari till Fullmäktige ingifven förklaring meddelat, att ofvanberörda anståndsrenta skulle från och med år 1884 upptagas i bolagets räkenskaper samt, hvad den af Revisorerna omförmälda ränteutgiften å 48,726 kronor 68 öre beträffade, anfört, att denna uppkommit dels för erlagda räntor å sväfvande skulder, dels för räntor å utbetalta expropriationer med tillsammans 6,365 kronor 57 öre och att återstoden 42,361 kronor 11 öre (rev. ber. sid. 154 § 1) motsvarade Riksgäldskontorets vid 1883 års slut förfallna räntefordran, som styrelsen ansett sig böra bokföra under nämnda år, ehuru utbetalningen egde rum först i Februari månad år 1884.

Utan att kunna godkänna bolagsstyrelsens förklaring i fråga om bokföringen af berörda ränteutgift, har Utskottet, då bolaget ej häftar i någon förfallen ogulden skuld till Riksgäldskontoret och framdeles ej torde bland

sina utgifter upptaga utbetalningar förr än dessa verkligen egt rum, ej ansett sig ega anledning att föreslå någon åtgärd med anledning af det anmärkta förhållandet; hvilket Utskottet härmed får för Riksdagen

anmäla.

9:o.

Angående bokföring af ränta å vissa jernvägsaktiebolags från Riksgäldskontoret erhållna lån.

Lika som under näst föregående punkt omförmälts beträffande Varberg—Borås jernvägsaktiebolag, hafva Revisorerna jemväl i fråga om Vislanda—Bolmens jernvägsaktiebolag (sid. 150), Södra Dalarnes jernvägsaktiebolag (sid. 158), Gotlands jernvägsaktiebolag (sid. 160), Hultsfred—Vesterviks jernvägsaktiebolag (sid. 164) och Vestervik—Åtvidaberg—Bersbo jernvägsaktiebolag (sid. 170) anmärkt, att dessa bolag ej i sina räkenskaper upptagit sådan upplupen ränta å erhållet statslån, med hvars erläggande anstånd enligt Riksdagens beslut medgifvits.

Af dessa bolags styrelser öfver revisionsberättelsen afgifna förklaringar (sid. 221—225) inhemtas, att rättelse härutinnan dels redan egt, dels kommer att ega rum; hvilket Utskottet ansett sig böra här

omförmäla.

10:o.

Angående de föreskrifna sammandragen af enskilda, med statsbidrag understödda jernvägsaktiebolags räkenskaper.

I berörda hänseende hafva Revisorerna å sid. 182—185 af sin berättelse gjort en så lydande framställning:

»Uti Kongl. Maj:ts den 23 Mars 1877 utfärdade instruktion för de ombud, som å statens vägnar deltaga i årliga granskningen af enskilda, med statsbidrag understödda jernvägsaktiebolags förvaltning och räkenskaper, föreskrifves, bland annat, att ombudet skall inom en månad efter granskningens afslutande till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ingifva, för att genom dess försorg till Kongl. Civilepartementets expedition insändas, ej allenast två exemplar af berättelsen derom, utaf äfven, derest och i den mån sådant icke i berättelsen influtit, särskildt sammandrag af bolagets räkenskaper för de

senaste fem åren, så vida bolaget så länge varit i verksamhet, men i annan händelse för den tid, bolagets verksamhet omfattar; skolandet detta sammandrag vara så uppstådt, att detsamma, särskildt för hvarje år, tydligt utvisar så väl bolagets behållna inkomst som ock huru mycket deraf blifvit dels afsatt till reservfond, dels användt till utvidgningar och förbättringar vid jernvägen, anskaffning af förlag eller inköp af ny materiel med flere dylika utgifter, dels ock till aktieegarne utdeladt.

1881 års Statsrevisorer, som vid behandling af de till dem aflemnade revisionsberättelserna funnit endast några bland de sålunda anbefalda sammandragen vara upprättade i full öfverensstämmelse med de derom lemnade, här ofvan angifna föreskrifterna, omförmälde i sin berättelse detta förhållande med uttalande af den mening, att angeläget vore, att de ifrågavarande sammandragen innehölle hvad som enligt föreskrift skulle i dem upptagas, samt att det otvifvelaktigt blefve till lättnad vid deras granskning, om de uppställes någorlunda likformigt, i hvilket afseende det vid berättelsen om Borås jernvägsaktiebolag fogade sammandrag syntes Revisorerna vara lämpligt och tillfredsställande; och beslöt Riksdagen år 1882 att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anmäla Revisorernes berörda framställning, med anhållan att Kongl. Maj:t täcktes i anledning af densamma vidtaga de åtgärder och meddela de föreskrifter, som funnes erforderliga för åstadkommande af rättelse i det af Revisorerna anmärkta förhållandet.

I följd af hvad sålunda förekommit har sedermera ett formulär för de ifrågavarande sammandragen blifvit inom Kongl. Civildepartementet uppgjort till ledning för ombuden. Formuläret lyder som följer:

År.	Bolagets behållna inkomst.	Af denna inkomst har blifvit afsatt till:					Summa.
		Reservfonden.	Utvidgningar och förbättringar af jernvägen, anskaffning af förlag eller inköp af materiel med flera dylika utgifter.	Utdelning till aktieegarne.	Amortering af statslånet.	Dispositions-fonden eller annat ändamål, som bör uppgifvas.	

På det ifrågavarande formulär må uppfylla sitt ändamål, är det naturligtvis af ganska stor vikt att detsamma dels af vederbörande ombud vid granskningen af de olika bolagens förvaltning på ett likformigt sätt begagnas och dels är så uppställt att det bereder tillfälle till behörigt angifvande af de olika förhållanden, som beträffande de särskilda bolagen kunna förefinnas. Må hända gifver i detta afseende äfven det af Revisorerne föreslagna förändrade formulär anledning till en eller annan erinran. Det torde emellertid ej tillkomma Utskottet att ingå i bedömande häraf; men då det ej kan vara annat än lämpligt och billigt att, när Riksdagens revisorer derom väcka fråga, sådana åtgärder vidtagas, genom hvilka utförandet af deras omfattande granskningsuppdrag kan underlättas, anser Utskottet sig ega skäl tillstyrka Riksdagen att fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på Revisorernes förevarande framställning; och hemställer Utskottet alltså,

att Riksdagen må hos Kongl. Maj:t anmäla Revisorernes ofvanberörda framställning, med anhållan att Kongl. Maj:t täcktes i anledning af densamma vidtaga den åtgärd eller meddela de föreskrifter, hvilka Kongl. Maj:t må kunna finna af framställningen föranledas.

11:o.

Hvad Revisorerne i öfrigt i sin berättelse om granskningen af Riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning i ett eller annat hänseende anført, har Utskottet funnit ej böra föranleda någon Utskottets anmälan eller hemställan.

12:o.

Angående ansvarsfrihet för Riksgäldskontorets styrelse.

Då Utskottet vid den nu verkställda granskningen af Riksgäldskontorets styrelse och förvaltning funnit Fullmäktige i nämnda kontor hafva med nit och omsorg uppfyllt sitt viktiga och ansvarsfulla kall, tillstyrker Utskottet,

att Fullmäktige må tillerkännas full ansvarsfrihet för alla beslut och åtgärder, som finnas antecknade uti deras protokoll från den 22 Januari 1884 till och med den 22 Januari 1885.

Stockholm den 10 Februari 1885.

På Stats-Utskottets vägnar:

GUSTAF SPARRE.

Reservation:

vid punkten 2:o (angående jernvägshypotektfonden): af Herr *P. Pehrsson* i Törneryd.
